

UNITED NATIONS

NATIONS UNIES

האומות המאוחדות

המזכיר הכללי

--

**דברים שנשא מזכ"ל האו"ם אנטוניו גוטיירש בטקס
לכבוד יום הזכרון הבינלאומי להנצחת קרבנות השואה
27 בינואר 2017**

גבירותי ורבותי,

היום זהו יום לזכור, לערוך חשבון נפש ולהביט קדימה.

אנו כאן כדי לכבד את זכר קורבנות השואה, פשע נגד האנושות שאין כדוגמתו בהיסטוריה.

אנו אבלים יחדיו על אובדן עצום ועל לכתם של רבים כל כך.

על העולם חלה החובה לזכור שהשואה הייתה ניסיון שיטתי להשמיד את העם היהודי ורבים אחרים.

זהו כבוד בשבילי לקבל את פניהם של ניצולי השואה שהצטרפו לטקס היום. תודה לכם על שלאורך שבעה עשורים חלקתם את עדותכם כדי שאחרים יוכלו לחיות בכבוד. אין מסר חשוב יותר לעתיד מאשר ההבטחה שתמיד נזכור את העבר ונכבד את קורבנות הטרגדיה הזו.

ברצוני גם לחלוק כבוד לזכרו של ניצול אחד במיוחד, אלי וויזל, שנפטר בשנה שעברה. הוא היה לאחד הקולות החשובים בעולם למען כבוד הדדי וקבלת האחר והיה לנו כבוד מיוחד על כך שהיה שליח או"ם לשלום.

תהיה זו טעות מסוכנת לחשוב על השואה פשוט כתוצאה של טירוף של קבוצת פושעים נאצים. להפך, השואה הייתה השיא של אלפי שנים של שנאה ואפליה נגד יהודים. שנאה שאנו קוראים לה כעת אנטישמיות.

האימפריה הרומית לא רק הרסה את המקדש בירושלים, אלא גם הפכה את היהודים למוקצים מבחינות רבות. ההתקפות וההתעללות החריפו עם עליית הנצרות והפצת הרעיון שיש להעניש את הקהילה היהודית על מותו של ישו – טענה אבסורדית שסייעה להצתת מעשי טבח ופשעים נוראיים נגד יהודים בכל העולם לאורך מאות שנים.

תופעה זו קרתה גם בארצ'י, פורטוגל, והגיעה לשיא עם הצו של המלך מנואל במאה ה-16 שהורה על גירוש כל היהודים שסירבו להמיר את דתם. היה זה פשע מבעית ומעשה של טיפשות עצומה. הוא גרם לסבל אדיר לקהילה היהודית, פגע קשות בדינמיות של פורטוגל ותרם לשקיעתה המהירה לתוך תקופת עוני ממושכת.

רבים מיהודי פורטוגל עזבו לבסוף להולנד. האובדן של ליסבון היה הרווח של אמסטרדם כאשר היהודים יוצאי פורטוגל שיחקו תפקיד מפתח בהפיכתה של הולנד למעצמה כלכלית בין לאומית במאה ה-17.

המקרה הפורטוגלי מהווה גם דוגמא לכך שאנטישמיות, יותר משהיא שאלה של דת, היא במהותה ביטוי של גזענות. ההוכחה לכך היא שהיהודים המומרים, שנקראו גם "הנוצרים החדשים", סבלו מאפליה מצד הנוצרים הישנים, ונרדפו על ידי האינקוויזיציה הפורטוגלית.

כאשר מוניתי לראש ממשלת פורטוגל ב-1995 הרגשתי שעליי להדגיש, ולו באמצעות מחווה סמלית, את שאט הנפש ואת החרטה של ארצי על ההתקפות חסרות הרחמים כלפי הקהילה היהודית.

ב-1996 בית הנבחרים הפורטוגלי ביטל את צו הגירוש נגד היהודים. לאחר מכן היה לי הכבוד לבקר בבית הכנסת הפורטוגלי באמסטרדם כדי להציג באופן רשמי עותק של אותו צו ולהתנצל בשם המדינה. באופן טרגי, בית הכנסת המרהיב היה כמעט ריק, מפני שהקהילה שפורטוגל גירשה הושמדה כמעט לחלוטין בשואה, מה שמראה שלאנטישמיות יש תמיד נטייה לחזור ולהופיע.

לאחרונה פורטוגל העבירה חוק המקנה לצאצאי המגורשים מהמאה ה-16 אפשרות לקבל בחזרה את אזרחותם הפורטוגלית. כתוצאה מהחוק, בשנה שעברה כארבע מאות יהודים מימשו את האפשרות הזו.

אני גם גאה לציין שרק לפני כמה שבועות, אשתי חתמה על הסכם מטעם עיריית ליסבון עם הקהילה היהודית של ליסבון על הקמת מוזיאון יהודי בליסבון. יהיה זה צעד להכרה בזכרם של אלה שארצי התעמרה בהם כה קשות.

גבירותי ורבותי,

ההיסטוריה מתקדמת אבל האנטישמיות תמיד חוזרת.

ההיסטוריון הנודע סיימון שאמה ציין שבמאה ה-19 יהודים הואשמו אפילו כאחראים למודרניות, ובכלל זה גם למשברים כלכליים קשים שהיהודים עצמם היו למעשה בין קורבנותיהם העיקריים.

שאמה ציין גם שהיהודים היו לעיתים קרובות במצב של הפסד בטוח: כאשר הם השתלבו בהצלחה בחברה ואף החלו להיראות "כמו כל אחד אחר", החשדנות כלפיהם גברה. אלו מביניהם שנראו אחרת, הואשמו גם כן בשל כך. לבסוף, שתי הקבוצות הגיעו יחדיו למשרפות הנאציות.

אחרי השואה, היה נראה שהעולם להוט למצוא דרך חדשה של שיתוף פעולה. הקמת האו"ם היתה אחד הביטויים לאותו רגע היסטורי. מגילת האומות המאוחדות, ההכרזה לכל באי העולם בדבר זכויות האדם והאמנה למניעת רצח עם, עיגנו את ההתחייבות לשיוויון וזכויות אדם.

האנושות העיזה להאמין שהחשיבות של זהויות שבטיות תדעך.

טעינו. אלה, כמוני, שגדלו בעולם שלאחר מלחמת העולם השנייה, לא דמיינו שיעמדו בשנית אל מול התקפות הולכות וגוברות נגד יהודים באירופה.

האנטישמיות חיה ובוועטת. חוסר הרציונליות וחוסר הסובלנות חזרו.

אנו עדיין עדים להכחשת השואה, למרות העובדות. ישנה גם תופעה חדשה של רוויזיוניזם של השואה – כתיבה מחדש של ההיסטוריה ואף מתן כבוד לפושעים מהתקופה הזו.

ביטויי שנאה ודימויים אנטישמיים מופצים באינטרנט וברשתות החברתיות.

קבוצות קיצוניות אלימות משתמשות בקריאות אנטישמיות כדי לבסס את כוחן ולגייס תומכים חדשים.

כל זאת בניגוד מוחלט לעקרונות הסובלנות, עליונות התבונה וערכים אוניברסליים.

בנוסף, כפי שהרב הראשי לשעבר של בריטניה, הלורד יונתן זקס אמר בשנה שעברה: "השנאה שמתחילה עם היהודים אף פעם לא נגמרת אצל היהודים".

היום, אנו רואים תופעות של אנטישמיות, יחד עם גזענות, שנאת זרים, שנאה אנטי-מוסלמית וצורות אחרות של אי-סובלנות, מקבלות תנופה מפופולזם. אני מאוד מודאג מהאפליה שחווים מהגרים, פליטים ומיעוטים בעולם כולו.

היום, אני גם מודאג מדעות קדומות נגד מוסלמים. נורמה חדשה ומדאיגה נוצרת בשיח הציבורי שבה דעות קדומות הופכות מקובלות והדלת נפתחת לשנאה קיצונית אף יותר.

מכובדי,
גבירותי ורבותי,

צעדים ספורים מחדר העצרת הכללית שבו אנו נמצאים, ישנה תערוכה של תעמולה נאצית, תוצר של שיתוף הפעולה הפורה שלנו עם המוזיאון לזכר השואה של ארה"ב.

כפי שהתערוכה מראה בפירוט, התעמולה עזרה להחליש את הסולידריות האנושית. המילה "יהודי" שימשה לרוב בהקשר של חוליי החברה. קשיים כלכליים וחוסר יציבות יצרו כר פורה להאשמת היהודים. אזרחים רבים התנגדו לאפליה. אבל הרוב קיבל את הלכי הרוח האלה, גם אם באופן פסיבי. בסופו של דבר האדישות ניצחה, הדה-הומניזציה אחזה בכל, וההתדרדרות לברבריות היתה מהירה.

הלקחים תקפים גם לימינו.

אנחנו חייבים להיות דרוכים. אנחנו צריכים להשקיע בחינוך ובנוער. אנחנו צריכים לחזק את הלכידות החברתית כך שאנשים יראו שרב-גוניות חברתית היא יתרון, ולא איום.

האו"ם גם הוא חייב לעשות יותר על מנת לחזק את מגנוני זכויות האדם שלו ואת המאמץ להביא לדין את אלה שביצעו פשעים חמורים.

קמפיין האו"ם תחת הכותרת "יחדיו", ממוקד במדינות המארחות פליטים ומהגרים. תכנית האו"ם לזכר השואה פעילה בכל היבשות.

היו בשואה גם מעשי גבורה אדירים, מאנשים רגילים שהגנו על אחרים ועד דיפלומטים שתוך נטילת סיכון עצמי אדיר פעלו נגד הנאצים ואיפשרו לאלפים להינצל ממוות וודאי. כמה מאלה ידועים - כגון ראול וולנברג משוודיה וצ'יאונה סוגיהארה מיפן. אחרים פחות מוכרים - עבדול חוסיין סרדרי מאירן ולגאוות בני ארצי, ארישטידש דה סוזה מנדש מפורטוגל.

היום, אנחנו יכולים לשאוב השראה ממאמצים משותפים רבים להביא קבוצות מגוונות יחדיו. אנחנו צריכים להעמיק סולידריות זו.

אחרי הזוועות של המאה ה-20, אסור שיהיה מקום לחוסר סובלנות במאה ה-21. אני מבטיח לכם שכמזכ"ל האו"ם, אעמוד בחזית המאבק באנטישמיות וכל צורות השנאה האחרות.

זוהי הדרך היחידה לבנות עתיד של כבוד ושיווין לכל, והדרך הטובה ביותר לכבד את זכר קורבנות השואה שלא נאפשר שישכחו לעולם. תודה רבה.